

dominirao u svesti inteligencije kapitalističkih zemalja sa vlastitim viđenjem pođarmljenih grupa. Bile su to eksploatisane klase, rasne i manjinske grupe: radnička klasa, pođarmljeni Treći svet, obojeni i skupne žrtve fašizma. Već u narednoj deceniji žrtve se menjaju: u SR Nemačkoj Jevreji potiskuju radnički pokret, a u Francuskoj žrtve se centriraju oko disidenata unutar realnog socijalizma. Sa normalizacijom etnokratskog liberalizma žrtve postaju nacije. Žrtve kao osećajno jezgro epohalne svesti uvek su grupne, a ne pojedinačne. Nasilna organizovana uklanjanja širih grupa treba objašnjavati drugačijom motivacijom od individualnog neideološkog nasilja, jer je drugačije osećanje odgovornosti i realna odgovornost. Najčešće ideologija pravda masovno uklanjanje određenih grupa. Globalni istorijsko-pravni determinizam podizanja optužbi i utvrđivanja krivice kod zločina počinjenih iz ideoloških motiva takođe je drugačiji od apolitičnog krivičnog procesa, jer je utvrđivanje motivacije i pobuda ubijanja u složenijem odnosu prema činjeničnom stanju nego što je to kod individualnih delikata: drugačija je priroda razlike između prava i neprava, počinio i žrtve, nužne odbrane i njenog prekoračenja. Kodeks za procenu ideološki motivisanog ubijanja nije egzaktni krivični zakon nego složena idejno-ideološka epohalna svest prožeta raznorodnim lokalnim nacionalnim ili grupnim tvdokornim stereotipima o autentičnom interesu u ime koga se vlastita grupa oslobađa nepravde neprijateljske grupe. Zločini postaju nekažnjivi. Pošto se svest o javnom neprijatelju nacije, klase, demokratije stalno menja tokom desetleća i vekova, to dolazi do izmene globalne epohalne idejno-ideološke svesti, sukoba njenih užih segmenata, a u nauci do sporova istoričara i nasilnih idejnih čistki. Na svakoj krupnoj istorijskoj prekretnici iznova se sudi krupnim istorijskim akterima i njihovim sledbenicima a tek vreme stvara hladnije kriterije za ocenu istorijske funkcije sukoba i nešto pouzdanije kriterije za razlikovanje namernih i nenamernih zločina, golog nasilja od patriotskog herojstva, nužne odbrane od odmazde i terora. Nagle smene epohalne svesti (kao krajem 20. veka) podstiču relativistička tumačenja (postmoderna) koja se opiru postojanjim kriterijima (kao ideološkim) i sumnjaju u mogućnost egzaktnog razdvajanja dobra i zlapolitici. Retke vizionarske istorijske procene izdižu se iznad strasti doba nastojeći da na osnovi odavno priznatih univerzalnih vrednosti odmereno sagledaju ulogu krupnih idejnih procesa. Po pravilu su ovakva gledanja na udaru kao anahrona, jer se ne uklapaju u ostrašćene jednostrane euforije ili demonizacije kojih nije lišena nijedna epohalna svest. Od sloma "realno postojećeg socijalizma" i univerzalnog trijumfa koji je doneo kapitalizam, mnogi bivši kritički intelektualci su postali konformisti, pa trijumfuje "realno postojeći oportunizam". Slom socijalizma nije samo u istočnoj Evropi doneo moralne lomove nego je snažno izmenio i zapadnu kulturu, jer je oslabila vera da se postojeće može iz temelja menjati. Tamo gde nema vere da se postojeće može izmeniti nečim suštinski drugačijim, verovatno nije moguća ni stvarna moralnost, a preostaje samo saučestvovanje (G. Vinnai).

3. 6. Krize levice.

Mora se uvažiti okolnost da se u kratkom vremenu, iznenada, izmenio karakter glavnih rasprava o društvu jer se neobično brzo urušila dominacija levičarske epohalne svesti. Došlo je ne samo do promena paradigmi, nego i do promene pojma levice. Ove promene ubrzane su: slabljenjem antikolonijalizma i antiimperijalizma (što je oslabilo indirektno pravdanje socijalizma), rastom uticaja ljudskih prava i jačanjem ugleda disidenata kao "virusa" realnog socijalizma. Otpor prema SAD npr. dugo je bio važna osnova aktuelnosti marksizma u